

ладиган барча маршрутларда санитария – гигиена шаҳобчалари (ҳожатхона) ларини та- лабга жавоб берилишини назорат қилиш;

- Темирийул вокзалида “Афросиёб” тезюарар поезде орқали ташриф буюрадиган сайёҳлар учун ахборот маркази (инфокиоск) ташкил қилиш,

- мамлакатимиз темирийул вокзалларида, халқаро аэропортлар ҳудудида, шунингдек ша- ҳарнинг бошқа гавжум жойларида сайёҳларга хизмат кўрсатадиган йўналишсиз такси ҳамда норасмий транспорт воситаларининг фаолияти- ни тартибга солиш;

- қишлоқ жойлардаги ҳар бир кўчаларда, обидаларда ҳамда бошқа йўналишларда йўл

белгиларини ўрнатиш, ҳар бир обидаларда тур- никет ва 3 тилда ахборот доскаларини ўрнатиш;

- Самарқанд вилояти мисолида таъкид этадиган бўлсак, масалан Самарқанд қишлоқла- рида анъанавий тарзда ўтказиладиган “Наврўз” умумхалқ байрами, “Самарқанд хунармандлари”, “Самарқанд нонлари”, “Қовун сайли”, “Миллий таомлар ва шарқ ширинликлари кўрғазмаси”, “Улоқ-кўпқари” ва бошқа миллий-маданий бай- рамлар тақвимини ишлаб чиқиш, юқори тайёр- гарлик билан ўтказиш, тадбирлар ҳақида омма- вий воситаларда, айниқса интернет тармоқла- рига намойиш қилиш бўйича режали чора-тад- бирларни амалга оширишимиз лозим бўлади.

Манба ва фойдаланилган адабиётлар:

1. Чуқур инқироз ёқасидаги туризм: уни қутқаришининг чораси борми? // *kun.uz* 08.05.2020 й
2. Коронавирус энди гуркираётган Ўзбекистон туризмига қанчага тушмоқда? // *kun.uz* 16.07.2020 й
3. Коронавирус пандемиясининг глобал иқтисодий таъсир ва Ўзбекистоннинг иқтисодий ҳамкор мамлакатларига таъсири // *kun.uz* 03.07.2020 й
4. www.lex.uz
5. www.unwto.org
6. www.uzbektourism.uz
7. www.stat.uz
8. *kun.uz*

ЎЗБЕКИСТОНДА ТУРИЗМ ИНФРАТУЗИЛМАСИНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ИМКОНИЯТЛАРИ ВА ЙЎНАЛИШЛАРИ

Маткабулова Дилором Халилulloевна -
Тошкент давлат иқтисодий университетининг
мустақил изланувчиси

Аннотация: Мақолада Ўзбекистонда туризм инфратузилмасининг мазмуни, таркиби, функциялари, уни ривожлантиришининг зарурлиги, аҳамияти, амалиёти, ҳуқуқий асослари, жараёнлари, инвестицион имкониятлари ва муаммолари таҳлил қилинган ва мазкур муаммоларни ҳал этишга доир таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқилган.

Калит сўзлар: Туризм, туризм индустрияси, туризм инфратузилмаси, сайёҳ, инвестиция, меҳмонхона, туристик хизмат, бандлик, туроператор, экспорт.

ВОЗМОЖНОСТИ И НАПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЯ ТУРИСТИЧЕСКОЙ ИНФРАСТРУКТУРЫ В УЗБЕКИСТАНЕ

Маткабулова Дилором Халилulloевна -
Ташкентский государственный экономический университет,
самостоятельный соискатель

Аннотация: В статье анализируется содержание, структура, функции туристической инфраструктуры в Узбекистане, необходимость, значение, практика, правовая база, процессы, инвестиционные возможности и проблемы ее развития, а также разрабатываются предложения и рекомендации по решению этих вопросов.

Ключевые слова: Туризм, индустрия туризма, туристическая инфраструктура, туризм, инвестиция, гостиница, туристические услуги, трудоустройство, туроператор, экспорт.

OPPORTUNITIES AND DIRECTIONS FOR THE DEVELOPMENT OF TOURISM INFRASTRUCTURE IN UZBEKISTAN

Matkabulova Dilorom Khalilullaevna -
Tashkent State University of Economics, independent applicant

Abstract: The article analyzes the content, structure, functions of tourism infrastructure in Uzbekistan, the need, significance, practice, legal framework, processes, investment opportunities and problems of its development, and also develops proposals and recommendations for solving these issues.

Keywords: Tourism, tourism industry, tourism infrastructure, tourism, investment, hotel, tourism services, employment, tour operator, export.

Кириш. Туризм индустриясининг ривожланиши иқтисодиётга кўп жиҳатдан ижобий самара келтиради. Унинг мавжуд салоҳиятидан самарали фойдаланишда эса туризм инфратузилмаси муҳим омил сифатида баҳоланади.

Олиб борилган тадқиқотлар шуни тасдиқлайдики, мамлакатда туризм индустриясини ривожлантиришда туризм инфратузилмаси асосий ўринни эгаллайди. Мамлакатнинг қулай географик жойлашуви, иқтисодий ривожланиш ҳолати, ижтимоий аҳволи, тарихий-маданий салоҳияти кабилар сайёҳларни мамлакатга жалб этишда алоҳида аҳамиятга эга бўлса-да, бироқ, мавжуд имкониятлардан фойдаланишни амалда рўёбга чиқаришда туризм инфратузилмасининг шаклланиши асосий шарт сифатида марказий ўринга чиқади. Бу эса, қулай шарт-шароитлар мавжуд бўлишига қарамай, мамлакатда туризм инфратузилмасининг ривожланмаганлиги туризм индустрияси салоҳиятидан фойдаланишда жиддий муаммолар мавжудлигидан далолат беради.

Туризм кўплаб мамлакатлар иқтисодиётининг муҳим таркибий қисмидир, у маҳаллий туристик ресурслардан фойдаланишга асосланган бўлиб, бунинг эвазига компаниялар ёки давлат даромад олиши керак. Шу муносабат билан барча туризм компаниялари янги муаммоларга дуч келмоқдалар. Улар орасида қулайлик даражасини ошириш, янги ноёб йўналишларни ривожлантириш, янги сайёҳлик бозорларини эгаллаш ва ҳ.к.ларни таъкидлаш мумкин. Ушбу муаммоларни ҳал қилишнинг асосий йўналишларидан бири бу туризм инфратузилмасини ривожлантиришдир. Аммо, уни яратиш инфратузилма турли корхоналари ва давлат томонидан катта эътибор талаб қилади.

Ўзбекистон Республикасида ҳам туризм индустриясини ривожлантиришга алоҳида эътибор қаратиб келинаётган ҳозирги шароитда ундан кутилаётган самараларни қўлга киритишда туризм инфратузилмасининг ўрни ва ҳолати беқиёс ҳисобланади. Шу сабабдан сўнгги йилларда мамлакатимизда туризм инфратузилмасини талаб даражасида шакллантиришга давлат даражасида алоҳида эътибор қаратиб келинмоқда. Бироқ, мамлакатнинг барча ҳудудларида туризм инфратузилмасининг бир хил савияда ва шароитда шаклланимаганлиги мазкур соҳада алоҳида тадқиқотлар олиб бориш заруриятини долзарб қилиб қўймоқда.

Тадқиқотнинг мақсади. Мавзу юзасидан тадқиқотнинг асосий мақсади Ўзбекистонда туризм инфратузилмасини ривожлантириш имкониятларини ва улардан самарали фойдаланиш йўналишларини аниқлашдан иборатдир.

Мавзуга оид адабиётлар таҳлили. Мамлакатда туризмнинг фаол ривожланиши туризм инфратузилманинг самарали хизмати мавжуд-

лигида таъминланиши мумкин. Шунга кўра, бугунги ҳаётимизда туризм инфратузилмаси тобора кўпроқ тилга олинаётган соҳалардан ҳисобланади. Туристтик инфратузилма тушунчаси янги тушунча бўлмаса ҳам, маҳаллий адабиётда унинг ягона талқини мавжуд эмас. Ушбу тушунчанинг мазмуни ягона маъно касб этиши ҳануз очиқ берилмаганлиги иқтисодий фаолиятнинг айрим турларини туризм инфратузилмасига боғлаш ва йўналтиришнинг аниқ белгиларининг асосланмаганлиги ҳамда унинг объектлари доирасининг ноаниқлиги билан изоҳланади.

Турли ҳудудларда туристик инфратузилманинг ривожланишига турли хорижий ва маҳаллий олим ва мутахассислар ўз асарларида эътибор беришган: В.М.Иванова, А.Ю.Александрова, М.Н.Дмитриев, М.Н.Забаева, А.С.Кусков, В.Л.Голубева, Т.Н.Одинцова, В.В.Каменева, А.Н.Антонова, М.С.Локтева, Д.Н.Суванова, Д.М.Абдураимов, А.Н.Норчаев, С.А.Боголюбова, Д.Ф.Василиха [1-10].

Жумладан, В.М.Иванованинг ёзишича, туризм инфратузилмаси деганда, нафақат, туризмга боғлиқ бўлган ижтимоий хизматлар, балки, иншоотлар, муҳандислик-коммуникация тармоқлари комплекси, шу жумладан, туристларнинг туристик ресурслардан нормал фойдаланишини ва улардан туризм мақсадларида тўғри фойдаланишни таъминлаш, туризм соҳасидаги корхоналар ва туристларнинг ўзлари ҳаётини таъминловчи телекоммуникация тармоқлари, туризм соҳасига қўшни корхоналарни ўз ичига олган йўллар ҳам тушунилиши керак [1].

А.Ю.Александрова берган таърифга кўра, “Туристтик инфратузилма – бу сайёҳларнинг туристик ресурсларга нормал киришини ва улардан туристик мақсадларда тўғри фойдаланишни таъминловчи, шунингдек, туризм индустрияси корхоналарининг ҳаётийлигини таъминловчи, туризм соҳаси фаолияти учун мўлжалланган иншоотлар ва ишлаб чиқариш, ижтимоий ва рекреацион мақсадлардаги мавжуд мажмуа” [2].

М.Н.Дмитриев туристик инфратузилмага унинг ташкил топши таркибига кўра таъриф беради, яъни: “Бу – автомобил ва темир йўллар, станциялар ва терминаллар, автомобил, ҳаво, дарё ва денгиз ташишларини бошқариш тизимлари, иссиқлик таъминоти тизимлари, электр ва телефон тармоқлари ва бошқалар”, дея ҳисоблайди [3]. А.С.Кусков, В.Л.Голубева, Т.Н.Одинцовалар туризм инфратузилмасининг туризм индустриясининг ажралмас бир бўғини сифатидаги хусусиятига урғу берган ҳолда унинг мазмуни ва таркибини очиқ беришга ҳаракат қилганлар [4].

Унга кўра, туризм индустрияси 2 элементдан иборат бўлиб:

- биринчи элемент – бу меҳмондўстлик

саноати, унга турар-жой ва умумий овқатланиш хизматларини кўрсатадиган корхоналар кириши керак;

- туризм индустриясининг иккинчи элементи – бу ўзини учта даражали тизим сифатида намоён этувчи инфратузилма таркиби ҳисобланади.

Туризм инфратузилмасининг биринчи даражаси ишлаб чиқариш инфратузилмаси – туристик маҳсулотлар ишлаб чиқариш билан бевосита боғлиқ бўлмаган (кейинги икки даражадаги тузилмалардан фарқли ўлароқ) мавжуд тузилмалар, бинолар, транспорт тармоқлари, тизимлар мажмуаси сифатида, бироқ, туристик хизматлар – транспорт, алоқа, энергетика, коммунал хўжалик, молия, суғурта, хавфсизлик хизматларини кўрсатиш учун зарур бўлган мажмуа сифатида ўзини намоён этади [5].

Туристик инфратузилманинг иккинчи ва учинчи даражалари туризм фаолияти ва туристик маҳсулотни шакллантириш билан бевосита шуғулланадиган корхона ва ташкилотлар томонидан шакллантирилади.

Иккинчи даражага сайёҳларсиз мавжуд бўлиши мумкин бўлган, аммо, улар сайёҳлар жойлашадиган жойларда фаолияти кенгайдиган тузилмалар киради. Бу автомобилларни ижарага берувчи компаниялар, такси компаниялари (таксопарклар), кафе, ва ресторанлар, спорт клублари, музейлар, театрлар ва кинотеатрлар, кўргазма заллари, цирклар, ҳайвонот боғлари, казинолар ва бошқалар ҳисобланади [6].

“Туризм инфратузилмаси”га туризм ташкилотлари, туристларга хизмат кўрсатадиган жойлар, меҳмонхоналар, овқатланиш тармоқлари, транспортлар, йўллар ва туризм бўйича мутахассислар киради, дея талқин этади маҳаллий тадқиқотчилардан бўлган Д.Н.Суванова. Шунингдек, у ҳозирги кунда республикамизда туризм инфратузилмасини жаҳон андозаларига жавоб берадиган қилиб тартибга келтириш учун анча маблағ ажратиш кераклигини таъкидлаб ўтади [7].

Д.М.Абдураимов эса “Туризм инфратузилмасида иқтисодий фаолиятни амалга ошириш омиллари ва хусусиятлари” номли асарида туризм инфратузилмаси ривожланишининг ташкилий-иқтисодий жиҳатларига, хусусан, харажатлар сарфини аниқлаш услубиятини такомиллаштириш ва туризм корхонаси даромади масаласига алоҳида эътиборни қаратган [8].

А.Н.Норчаев эса ўз тадқиқотларида туризм инфратузилмасини ривожлантиришда меҳмонхоналар хизмат кўлами ва сифатини оширишга оид таҳлиллар, хулосалар, таклиф-тавсиялар ўрин олган [9].

С.А.Боголюбова, Д.Ф. Василиха “Факторы неэффективного развития региональной инфраструктуры туризма” номли асарида

туризм инфратузилмасининг ривожланиши умумиқтисодий, тармоқнинг ўзига хослиги, ижтимоий-маданий, экологик каби қатор омилларга боғлиқлиги ва шунга кўра, инфратузилмавий муаммоларни тадқиқ қилган ҳолда уларни ҳал этишга доир тавсиялар ўрин олган [10].

Тадқиқот методологияси. Тадқиқот ишида туризм инфратузилмасини ривожланишининг омиллари, йўналишлари ва имкониятларини аниқлашда кейинги йилларда миллий иқтисодиётда юз бераётган трансформацион ўзгаришларни ҳисобга олиш ва таҳлил қилиш асосида ўрганиш методологияси қўлланилиб, ушбу йўналишда мутахассислар фикрларига таянган ҳолда иқтисодий жараёнлар ва тизимли кўрсаткичларни ўрганишга диалектик ва тизимли ёндашув, кузатиш, иқтисодий гуруҳлаш, омилларни таҳлил қилиш, эмперик тадқиқот ҳамда қиёсий таҳлил каби усуллари орқали туризм инфратузилмасини ривожлантиришнинг истиқболли йўналишларини белгилаб бериш усули таклиф этилган. Шунингдек, туризм инфратузилмасини ривожлантиришга тўсиқ бўлувчи муаммоларни бартараф этишга доир аниқ тавсиялар ишлаб чиқилган.

Таҳлил ва натижалар. Туризм инфратузилмаси рекреацион ресурсларни ривожлантириш ва туризм соҳасини ривожлантиришнинг зарурий шартидир. Унинг ривожланиши, бир томондан, ҳудуднинг туристик ривожланишига ҳисса қўша, бошқа томондан, ушбу ҳудуд аҳолисининг яшаш шароитларини яхшилади. Бундан ташқари, туристик инфратузилма кўплаб иш ўринларини яратади. Шундан келиб чиқиб, туризм инфратузилмасининг мавжуд салоҳият ва имкониятларидан самарали фойдаланишга эришиш иқтисодиёт трансформацияси ва рақобатбардошлигини ошириш жараёнида ўта муҳим вазифалардан ҳисобланади.

Туризм инфратузилмасининг самарали фаолият кўрсатишида унинг бир қатор функцияларни бажаришини қайд этиб ўтиш лозим. Улар қаторига таъминловчи, интеграцион ва тартибга солувчи функциялари киритилади.

Шуни таъкидлаш лозимки, мазкур туризм инфратузилмаси функцияларининг амалиётда самарали ишлаши муаллифлар А.С.Кусков, В.Л.Голубева, Т.Н.Одинцовалар ўз асарида келтириб ўтганларидек унинг уч даражали бўғиндаги туризм инфратузилмасининг фаолиятига ўзининг ижобий таъсирини кўрсатади..

Ўзбекистон Республикасида мамлакат туризм салоҳиятини оширишда туризм инфратузилмасини шакллантириш ва ривожлантиришга алоҳида эътибор қаратиб келинмоқда. Бунинг натижасида республикамизда биринчи бор 2019 йилда туризм хизматлари экспорти ҳажми 1313,0 млн. АҚШ долларига етди, коронакризис таъсири сабаб бу кўрсаткич 2020 йилда 261,0 0

млн. АҚШ долларига тушиб кетди.

Бироқ, туризм инфратузилмасидаги мавжуд муаммоларни ҳал этиш, тақдим этилаётган хизматлар сифатини ошириш ва жаҳон бозорларида миллий туризм маҳсулотларини фаол тарғиб қилиш, туризм тармоғининг кадрлар салоҳиятини кучайтириш орқали туризм соҳасида амалга оширилаётган ислохотлар самарадорлигини ошириш ҳамда республикага кириб келаётган хорижий фуқаролар сонини кескин кўпайтириш мақсадида қабул қилинган Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 13 августдаги “Ўзбекистон Республикасида туризм соҳасини янада ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПФ-5781-сонли Фармони билан тасдиқланган Ўзбекистон Республикасида туризм соҳасини ривожлантириш Концепциясига кўра, 2021 йилда мамлакатда туризм хизматлари экспорти ҳажминини 2019 йилдагидан ҳам юқори, яъни 1620 млн. АҚШ долларига, 2025 йилга бориб эса камида 2170 млн. АҚШ долларига етказиш вазифаси қўйилган. Мамлакатимизда туризм индустриясини ривожлантиришга доир амалга оширилаётган чора-тадбирлар мазкур натижаларни ортиғи билан қўлга киритиш имконини таъминлашига шубҳамиз йўқ.

Ўз навбатида, сўнгги йилларда республикада туризм инфратузилмасини ривожлантиришда янгича ёндашувлар ва замонавий қарашларнинг амалиётга жорий этилаётганлиги, ҳаётга синдириб борилаётганлиги туризм индустрияси салоҳиятини янада кўтаришда, маҳаллий ва хорижий туристларни кенг жалб этишда муҳим омил сифатида ўз самарасини кўрсата бошлади. Хусусан, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 3 февралдаги “2017-2021 йилларда Ўзбекистон Республикасини ривожлантиришнинг бешта устувор йўналиши бўйича Ҳаракатлар стратегиясини” Ёшларни

қўллаб-қувватлаш ва аҳоли саломатлигини мустаҳкамлаш йили”да амалга оширишга оид давлат дастури тўғрисида”ги ПФ-6155-сонли Фармони ижросини таъминлаш мақсадида Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 2 апрелдаги “Обод қишлоқ” ва “Обод маҳалла” дастурларини амалга ошириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-5048-сонли Қарори қабул қилинди. Ушбу Қарорда “Обод қишлоқ” ва “Обод маҳалла” дастурлари доирасида ҳудудларда “Туризм маҳалласи”, “Туризм қишлоғи” ёки “Туризм овули” мақомига эгаллиги белгилаб қўйилиши шу асосда жойларда бундай ҳудудларнинг янада кўпайишига эришилмоқда. Бу эса туристик оқимлар йўналиши ва жозибadorлигини оширишда ҳамда шунга мувофиқ Қарорда белгиланганига кўра маҳаллий давлат ҳокимияти органлари томонидан туризм объектларини қуриш, реконструкция қилиш ва таъмирлаш билан боғлиқ тадбирлар амалга оширилишига янада жиддий эътибор қаратилишида муҳим аҳамият касб этмоқда.

Туризм инфратузилмасини ривожлантиришда туристларсиз мавжуд бўлиши мумкин бўлмаган туристик корхона ва ташкилотлар, хусусан, меҳмонхоналар, мотеллар, хостеллар, отеллар кабиларнинг етарли миқдорда ва талаб даражасида қурилганлиги, реконструкция қилинганлиги муҳим аҳамият касб этади. Коронавирус пандемияси шароитида ҳам давлат томонидан мазкур туристик хўжалик тузилмаларининг фаолияти, ривожланиши кенг қўллаб-қувватланиши сабабли республикада туристларни меҳмонхоналар ва шу каби жойлаштириш воситаларида қабул қилиш имкониятлари янада ортиб бораётганлиги эътиборга моликдир. Бу Ўзбекистон Республикасида туризм соҳасини ривожлантириш Концепцияси ижросини таъминлашда муҳим ўрин тутмоқда.

1-жадвал

Ўзбекистон Республикасида туризм инфратузилмасининг ривожланиш кўрсаткичлари

№	Кўрсаткичлар	Йиллар					2020 йилда 2016 йилга нисбатан ўсиши, фоиз
		2016	2017	2018	2019	2020	
1	Туризм инфратузилмасига китрилган инвестициялар ҳажми, млрд. Сўм	1052,1	1428,3	1956,1	1741,6	X*	1,7 м.**
2	Туристларсиз мавжуд бўлиши мумкин бўлмаган меҳмонхоналар ва шу каби жойлаштириш воситалари сони, дона	750	764	914	1188	1308	1,7 м.
3	Мавжуд ўринлар сони, минг та	34	39,8	41,1	52,5	62	1,8 м.
4	Туризм соҳасида банд бўлганлар, минг киши	170,9	187,6	201,0	260,1	X*	1,5 м.**
5	Туроператорлар сони, бирлик	411	561	983	1482	1158	2,8 м.

Изоҳ: * – 2020 йил маълумотлари топилмади; ** – 2019 йилга нисбатан ҳисобланди.

Манба: Муаллиф ишланмаси

1-жадвал маълумотлари мазкур соҳадаги ўзгариш ва ривожланишлардан дарак беради. Яъни, статистик маълумотлар республикада сўнгги йилларда туризм инфратузилмасига

йўналтирилган инвестициялар ҳажми ортиб борганлигини, туристларсиз мавжуд бўлиши мумкин бўлмаган меҳмонхоналар ва шу каби жойлаштириш воситалари сони ҳам ўсиб борган

ҳолда 2016 йилдаги 750 тадан 2020 йилга келиб 1308 тага, яъни 1,7 мартага ошганлигини, бунинг натижасида улардаги яратилган туристларни қабул қилиш ўринларининг сони 1,8 мартага ошиб, 62 мингтага етганлигини, туристларга махсус хизмат кўрсатувчи тuroператорлар сони эса 2,8 мартага ошганлигини, шунингдек, соҳадаги банд бўлганлар сони ҳам доимий ўсиб борганлигини кўрсатади.

Ўз навбатида, соҳадаги ривожланиш натижалари ҳануз қониқарли даражада эмаслиги сабабли Ўзбекистон Республикаси Президенти томонидан қабул қилинган ПҚ-5048-сонли Қарор асосида мамлакатимизда туризм инфратузилмасини янада ривожлантириш мақсадида 2021 йилда республикаимиз ҳудудлари бўйича жами 1,0 трлн. сўм миқдоридаги инвестициялар Ўзбекистон Республикаси Давлат бюджети ҳамда Тикланиш ва тараққиёт жамғармаси маблағлари ҳисобидан тенг улушларда ажратиладиган бўлди (2-жадвал). Бу туризм инфратузилмасининг янада ривожланиши ва самарадорлигини оширишда муҳим аҳамият касб этади.

Жадвал маълумотларига кўра, 2021 йилда республикаимиз бўйича туризм инфратузилмасини ривожлантиришга йўналтириладиган жами 1,0 трлн. сўмлик инвестициялар 5 та йўналиш бўйича ҳудудлар кесимида жойлаштирилиб, улар таркибида энг катта сумма (23,8%) Хоразм вилоятига, сўнгра Самарқанд вилоятига (13,5 %) йўналтирилиши, шунингдек, Жиззах вилоятининг туристик салоҳиятидан келиб чиқиб, мазкур вилоят туризм инфратузилмасига ҳам катта миқдордаги инвестиция (9,2%) инвестиция сарфланиши кўзда тутилган.

Умуман олганда, давлат томонидан туризм инфратузилмасини ривожлантиришда йўналтириладиган инвестициялардан ташқари, хусусий сектор вакиллари томонидан амалга ошириладиган инвестицияларнинг ҳам иштироки мавжудлигини инобатга олсак, яқин 5 йил ичида Ўзбекистонда мазкур соҳада улкан юксалишларга эришиш имкониятлари мавжудлигини кўриш мумкин. Бу эса туризм индустриясининг жадал суръатларда ривожланишига ўзининг самарали таъсирини кўрсатади, албатта.

Юқорида таъкидлаганимиздек, рус олими Боголюбова С.А. ўз тадқиқотларида келтириб ўтгани сингари муаммоли омиллар Ўзбекистон туризм инфратузилмасининг ривожланишига ўзининг салбий таъсирини кўрсатиб келмоқда, жумладан:

- умумиқтисодий ва умумтизимли хусусият касб этувчи омиллар (туризм инфратузилмасини молиялаштириш; мулк муаммоси; туризм инфратузилмасида имкониятларнинг етишмаслиги; ҳудудий ривожланишдаги номуносибликлар ва бошқалар);

- тармоқнинг ўзига хослиги (инфратузилма объектларидан фойдаланишнинг мавсумийлиги; аниқ мақсад сегментига эътибор; технологик, экологик, шахсий хавфсизлик талабларини ошириш ва бошқалар.

- ижтимоий-маданий омиллар (ҳудуднинг тарихий кўринишини бузиш; маданият ва анъаналарни сақлаб қолиш ва бошқалар);

- экологик омиллар (минтақавий туризм инфратузилмасининг ҳудуд ўтказувчанлиги даражасига мос келмаслиги; туристик марказларда антропоген юк даражасидан ошиб кетиш ва бошқалар);

Юқорида келтирилган муаммолар Ўзбекистонда туризм инфратузилмасининг салоҳиятини ва ундан фойдаланиш самарадорлигини оширишга етарлича тўсқинлик қилади, шу сабабдан уларни бартараф этиш чораларини кўриш туризм инфратузилмасини ривожлантириш ва туризм индустриясини янада такомиллаштиришда муҳим аҳамият касб этади.

Хулоса ва таклифлар. Юқорида келтирилган муаммоларни бартараф этиш мақсадида қуйидагиларни амалга ошириш мақсадга мувофиқ, деб ҳисоблаймиз:

1. Туризм индустриясини ривожлантириш учун, энг аввало, туризм инфратузилмасига бирламчи эътиборни қаратиш ва кучайтириш лозим.

2. Туризм инфратузилмасига оид муаммоларни бартараф этиш инвестицияларга бевосита боғлиқ бўлиб, уларни жалб этишда хорижий инвестициялар иштироки ва кўламини ошириш чораларини ишлаб чиқиш зарур.

3. Туризм инфратузилмасининг ривожланиши иқтисодиётнинг бошқа тармоқлари (транспорт-логистика; сув, ўрмон ва қишлоқ хўжаликлари тармоқлари; ахборот технологиялари тармоғи; таълим тармоғи; соғлиқни сақлаш тармоғи; савдо, хизмат кўрсатиш ва бошқа тармоқлар) ривожига ҳам ўз таъсирини кўрсатишини инобатга олиб, мазкур соҳага йўналтирилган инвестицияларга оид пандемия шароитидаги имтиёزلарни 2025 йилга қадар узайтириш лозим.

4. Ўзбекистондаги мавжуд туристик салоҳиятларни тўлиқ ўрганиб чиққан ҳолда туризм инфратузилмасининг туризмнинг барча йўналишларини ташкил этиш ва ривожлантиришга қаратилган имкониятларини яратиш зарур.

Юқорида келтирилган таклиф ва тавсиялар жаҳон туризм индустриясида юзага келаётган ва кутиладиган ўзгаришларга тайёр туриш ва муносиб тарзда жавоб бериш билан Ўзбекистоннинг глобал туризм тармоғидан ажралиб қолмаслигини ҳамда туризм инфратузилмасининг истиқболли ривожланишини таъминлашда муҳим омил сифатида хизмат қилади.

Манба ва фойдаланилган адабиётлар:

1. Иванова В.М. Туризм: основы, направления, структура. – М.: ИД “Феникс”, 2008. – 265 с.
2. Александрова А.Ю. Международный туризм: Учебник. – М.: Аспект Пресс, 2002. – 470 с.
3. Дмитриев М.Н., Забаева М.Н. Экономика и предпринимательство в социально-культурном сервисе и туризме: учебник для студентов вузов. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2006. – 236 с.
4. Кусков А.С., Голубева В.Л., Одинцова Т.Н. Рекреационная география: Учебно-методический комплекс. – М.: Флинта, 2005. – 496 с.
5. Каменева В.В. Антонова А.Н. Транспортная составляющая инфраструктуры туризма. // Региональная экономика: теория и практика, 2009. – № 8. – С. 33–37.
6. Локтева М.С. Туризм как сфера социально-культурной деятельности // Вестник Южно-Уральского государственного университета. Серия: Образование, здравоохранение, физическая культура. – 2006. – № 16. – С. 119–123.
7. Суванова Д.Н. Зарафшон воҳасида туризм инфратузилмасини инновацион ривожлантиришининг рақамли микроиқтисодиётдаги роли. // “Science and Education” Scientific Journal. May 2020, 225-229-бетлар. // www.openscience.uz
8. Абдураимов Д.М. Туризм инфратузилмасида иқтисодий фаолиятни амалга ошириш омиллари ва хусусиятлари. // “Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali. №2, mart-aprel, 2021 yil. 386-395-бетлар. // http://iqtisodiyot.tsue.uz
9. Норчаев А.Н. Туризм инфратузилмасида иқтисодий фаолиятни амалга ошириш омиллари ва хусусиятлари // “Иқтисодиёт ва инновацион технологиялар” илмий электрон журнали. №1, январь-февраль, 2019 йил. 1-8-бетлар. // www.iqtisodiyot.uz
10. Боголюбова С.А., Василиха Д.Ф. Факторы неэффективного развития региональной инфраструктуры туризма. // Современные проблемы науки и образования. – Режим доступа: <http://www.science-education.ru/100-4960>.
11. Воскресенский В.Ю. Международный туризм: Учебное пособие. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2007. – 255 с.

XORAZM VILOYATIDA TURISTIK-REKREATIONS XIZMATLARNING RIVOJLANISH HOLATI VA TAHLILI

Ibadullayev Ergash Bakturdiyevich –
Urganch davlat universiteti doktaranti

Annatotsiya: Ushbumaqolada Xorazm viloyatining turistik-rekreations xizmatlarning rivojlanish holati sotsiologik so'rovnomada o'tkazish orqali tahlil qilingan. So'rovnomada viloyatda turistik-rekreations xizmatlarga bo'lgan potensial talab o'rganilgan va sohanirivojlantirish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: turistik-rekreations xizmatlar, sanatoriy-kurort, talab, turizm, respondent Covid-19.

СОСТОЯНИЕ И АНАЛИЗ РАЗВИТИЯ ТУРИСТИЧЕСКИХ И РЕКРЕАЦИОННЫХ УСЛУГ В ХОРЕЗМСКОЙ ОБЛАСТИ

Ибадуллаев Эргаш Бактурдиевич –
Докторант Ургенчского государственного университета

Аннотация: В статье на основе социологического исследования анализируется состояние развития туристско-рекреационных услуг в Хорезмской области. В ходе исследования изучен потенциальный спрос на туристско-рекреационные услуги в регионе и разработаны научно-практические рекомендации по развитию отрасли.

Ключевые слова: туристско-рекреационные услуги, санаторий, спрос, туризм, респондент, Covid-19.

CURRENT CONDITION AND ANALYSIS OF DEVELOPMENT OF TOURISM AND RECREATION SERVICES IN KHOREZM REGION

Ibadullaev Ergash Bakturdiyevich –
Phd student of Urgench State University

Annotation: This article analyzes the state of development of tourist and recreational services in Khorezm region through a sociological survey. The survey studied the potential demand for tourist and recreational services in the region and developed scientific and practical recommendations for the development of the industry.

Keywords: tourist and recreational services, sanatorium-resort, demand, tourism, respondent, Covid-19.

Kirish. XXI asrning o'tgan davri mobaynida turizm sohasining jahon mamlakatlari iqtisodiyoti-da tutgan mavqeyi sezilarli darajada oshdi. Dunyoning ko'plab mamlakatlari ushbu tarmoqni mamla-

kat YaIMning yetakchi tarmoqlaridan biri bo'lish potensialini yaxshi anglab yetdi. Bundan tashqari turizm insonlarni nafaqat vaqtini yaxshi o'tkazish, sog'ligini tiklash, ta'lim berish, balki boshqa bir